СКВУ 1967

УКРАЇНСЬКА КОНСЕРВАТИВНА ДУМКА

НЕПЕРІОДИЧНИЙ ОРГАН КРАЙОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ С.Г.Д. У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

БОГ - ГЕТЬМАН - УКРАЇНА

УКРАЇНСЬКА КОНСЕРВАТИВНА ДУМКА

Ч. 4.

ТРАВЕНЬ 1968 РОКУ.

НЕПЕРІОДИЧНИЙ ОРГАН КРАЙОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЮЗУ ГЕТЬМАНЦІВ-ДЕРЖАВНИКІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.

З М І С Т.

1. П"Я Т И Д Е С Я Т И Л І Т Т Я.....Стр. 1.

2. Л.Р.СУСЛИК. Людина чи худобина?..... 7.

3. С.МУЗИЧКА. Як завтра війна..... 8.

4. Ф.ГОНЧАРУК. Чому ти став гетьманцем? ..... 10.

5. І.ХАЛЯВА. Колискова синові. ..... 14.

6. ІНФОРМАЦІЙНЕ ВИЯСНЕННЯ. В справі відношення Гетьманського Руху до СКВУ, планованої УІІІ-ої Сесії УНРади і демісія Управи Гетьманського Руху. ..... 15.

7. Х.РУДКІВСЬКИЙ. "Свобода і демократія". ..... 20.

8. А.ЗАГАРІЙЧУК. Історія Невдач. ..... 30.

Неперіодичний орган Крайової Організації Союзу Гетьманців-Державників у Великобританії.

Видається на правах рукопису для ознайомлення в першу чергу членів СГД з поточними справами українського життя.

Все листування, дописи, статті і грошові надходження і пожертви на пресовий фонд просимо надсилати на адресу п.Іван Поробець.

Один примірник журналу коштує: 2/6 Англія, Америка і Канада 1.дол.

АДРЕСА:

I. HOROBEC,
18, MILL HILL ROAD,
DERBY, DE3 6SF
ENGLAND.

У П"ЯТИДЕСЯТИЛІТТЯ ВІДНОВЛЕННЯ

ГЕТЬМАНСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

СЕРДЕЧНО ВІТАЄМО:

НАСЛІДНИЦЬ ГЕТЬМАНА ВСІЄЇ УКРАЇНИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

ВЕРХОВНОГО КЕРМАНИЧА ГЕТЬМАНСЬКОГО РУХУ ЇЇ ВИСОКІСТЬ

ЯВПані ГЕТЬМАНІВНУ ЄЛИСАВЕТУ,

ЯВПані ГЕТЬМАНІВНУ ОЛЕНУ І ЇЇ

ДОНЬОК ЯВПГетьманівен ОЛЕКСАНДРУ

І ІРИНУ.

БЕРЕЖИ, БОЖЕ ГЕТЬМАНСЬКИЙ РІД ДЛЯ УКРАЇНИ!

СЕРДЕЧНО ВІТАЄМО ВИЩИЙ ПРОВІД ГЕТЬМАНСЬКОГО РУХУ,
УПРАВИ ВСІХ ГЕТЬМАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ВСІХ ПОБРАТИМІВ І ПОСЕСТЕР
У ВСЬОМУ СВІТІ!

УПРАВА СОЮЗУ ГЕТЬМАНЦІВ ДЕРЖАВНИКІВ
ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.

29-го квітня 1968 року.

П"Я Т И Д Е С Я Т И Л І Т Т Я

З перспективи п"ятидесяти років, пів століття, ми оглядаємось на події бурхливих 1917 - 1919 років в Україні,коли в столиці України Києві вирувала політична думка,ширився політичний обман випробування на ділі божевільних марень соціалістичних теоретиків XIX-XX століть. На живому тілі українського народу випробовувались марення про "світову республіку пролетаріату",коли "кожна куховарка повинна уміти керувати державою"; про диктатуру пролетаріату в країні в своїй основі хліборобській.

Самозванні керівники воскреслої України,України розшарпаної і сусідами - ворогами і своїми "дядьками отечества чужого", доморослими апостолами того ж таки "братерства пролетаріату" в московському виданні,урочисто проголошували вірність "московським братам"",приріkаючи "ніколи не відділятися від Росії", в той же час висилаючи під Крути героїчну українську молодь боронити столицю від зрадливих московських товаришів,розклавши перед тим українські військові частини недолугою пропагандою про непотрібність війська.

Прийшовши до влади не з волі народу,а з волі кількох соціалістичних партій,вони проголошували соціалістичні експерименти "волею народу",волею того народу проголошували і відданість Росії,замість того щоб стати твердо на кордонах своїх і заявити,як колись Богдан Великий заявив полякам: "Мовчи,ляше,бо по Збруч наше!"

В Україні панувала анархія,руйнувалося народне господарство,країна була на межі руїни,московські большевики ширили вільно свою розкладницьку роботу і,зрештою,навалою посунули в Україну "усмірять бунтовавших малоросов" так,що Центральній Раді українських соціалістів довелось із Києва тікати. Щойно,запросивши на допомогу,найнявши,німецьке військо пощастило повернутися до Києва.

Німецька допомога загрожувала перетворитися в звичайну окупацію, бо ж найняти найняли,а платити і не думали,бо влада Центральної Ради далі Києва не сягала. Та й ніколи було думати про якусь там плату німцям за очищення України від большевиків. Важливішим було...мріяти про світову революцію,про соціалізацію,про соціалістині реформи. Стривожені делегації українських хліборобів - основного стану продукуючої України приїжджали до Києва,але керівники Центральної Ради їх не приймали говорити з ними не хотіли,бо то ж був не "пролетаріат",

а продуценти, щось від капіталізму,щось таке,що його треба знищити.

Бачучи безнадійність становища,бачучи,що Центральна Рада веде країну до загибелі,хліборобські делегації об"єдналися і скликали в Києві З"їзд власників для обміркування становища України і способів рятування краю.

Багатотисячний з"їзд ентузіязмом привітав пропозицію відновити Гетьманство і проголосив Гетьманом всієї України,військ козацьких і морської фльоти Павла Скоропадського,який вже перед тим врятував Київ від заглади ордами збольшевиченого московського вояцтва.Врятував,щоб допомогти молодій Українській державі стати на ноги,віддавав себе з повним Першим Українським корпусом до розпорядження Центральної Ради. Та всі його патріотичні заміри були на марне. Його пропозицій не прийнято,вояцтво здемобілізовано а Павло Скоропадський,колишній видатний генерал царського війська,залишився приватною людиною.

Актом 29 квітня 1918 року відновлено традиційну форму української державности. Україна знову стала Суверенною державою українського народу,і на чолі її став,як Суверен,як Гетьман Військ Козацьких і Морської Фльоти,видатний полководець і здібний адміністратор,нащадок Роду,що вже дав був Україні Гетьмана Івана,близького прятеля і однодумця Гетьмана Івана Мазепи.

Тяжку спадщину перебрав Гетьман від соціалістичної Центральної Ради. В Україні стояло німецько-австрійське військо,запрошене Центральною Радою,а свого війська не було. З цим треба було рахуватися,як з реальним фактом. Треба було налагодити народнє господарство,подбати за розвиток української культури,треба було рахуватися і з намірами переможеної Антанти. Запросив Гетьман до уряду і українських соціалістів,але вони воліли саботаж Гетьманських зусиль,ніж співпрацю з Ним на добро України,і до уряду не пішли.

Натомісць повели переговори з московськими большевиками про повалення Гетьмана,про руїну Української Держави.

З одвертим пануванням соціалістичної дурійки було покінчено,на кордонах України стало військо,а Москві було твердо і рішуче сказано: "Оце наші кордони і оце наша земля!". Москва поспішила визнати Україну,як державний твір українського народу і вислала своїх дипломатів для укладення мирового договору,хоч нишком і вела переговори з соціалістами про повалення Гетьмана.

До складу Української Держави включено було всі українські етнографічні землі. Включено Холмщину,Підляшша,Басарабію,Сіверщину,частину Курщини. Лєнін з тривогою заявив,що якщо влада Гетьмана закріпиться, Росії доведеться скоротитися до її етнографічних меж,а то її кінець.

Уряд Польщі офіційно вітав Володаря України,прохаючи добросусідських взаємин. Центральні Держави визнали Українську Державу,а Гетьмана України вітала імперська Німеччина,як рівноправного Володаря. Німеччина вперше прикрасиласьукраїнськими прапорами. Цісар Німеччини приймав Гетьмана,як рівного собі Голову Держави.

Економічне життя України стало налагоджуватися. Почали працювати залізниці,укріпилася валюта,почала розквітати торгівля і промисел. Хлібороби стали до праці. Готувалася регулярна українська армія,відновлено Козацький стан. Відкривалися українські школи,відкрито український університет,оперу,державну музичну капелу.

Не пішов Гетьман за московською аристократією,не пішов за білими москвинами боротися за "Єдіную Нєделімою". Головнокомандувач білих москвинів ген.Дєнікін видав наказа "повєсіть Скоропадського,как ізмєніка Росії",а свої,українські соціалісти,замісць піти за прикладом фінів,які об"єдналися навколо теж бувшого генерала Маннергайма і тим вибороли собі незалежність,оголосили війну Гетьманові,підняли Білоцерківський бунт повели Україну до загибелі.

Хоч і як героїчно боролося українське військо,Україна зневірилася в перемозі Республіки. І пішли Пашківські республіки,Зелені,Кам"янецькі, "у вагоні директорія,а під вагоном територія",або,як писав поет - співець республіки Олександер Олесь: "Чи не мати для нас і для всіх УНР? Монархіст ти чи лівий есер,друг чи ворог ти-міра одна... і стоїть УНР,як корова дурна". І ще: "Вони зійшлися,небораки,в ім"я найвищої мети,щоб всім єдиним фронтом йти,і перегризлись,як собаки, пересварились,як коти,і розповзлися знов,як раки".

Недовго проіснувала Українська Гетьманська Держава. Коли б внутрішні ворохобники і зрадники-спільники московських соціалістів та були українськими патріотами,а не патріотами інтернаціонального соціалізму-інакше б сьогодні виглядала мапа Сходу Європи,не каралася б Україна в новому московському ярмі,не були б українські хлібороби,діти козацькі безправними колгоспними рабами,не тинялися б і ми по чужих світах,і сиділа б Москва нишечком в своїх лісах та болотах,

а не смоктала б живущі соки української землі.

Українська Гетьманська Держава впала. Та не довго протрималися і ті,які спричинилися до її упадку. Московська навала залила Україну.Не допоміг і ганебний союз з Польщею,не допоміг і Варшавський договір про відступлення Польщі прав на Українські землі по Дніпро. Про цей договір пише безстороній історик проф.Кер:"Петлюра цинічно відмовився від українських претензій на Східню Галичину в обмін на амбіцію правити Україною,як сателітною частиною Польської імперії. Договір Петлюри з польським урядом у Варшаві 2-го грудня 1919.року означав повне банкротство українського буржуазного націоналізму".

Почалося еміґраційне життя і для тих,хто намагався будувати Українську державність,і для тих,хто її руйнував. Прийшов час переоцінки цінностей,перегляду вже минулих подій,перегляду позицій в тих подіях.

І сталося неминуче. Багато з тих,хто брав участь у бунті проти своєї Української Держави,хто "валив Гетьмана",вже на еміґрації стали переконаними гетьманцями,пізнавши свої трагічні помилки. Так і полк. Є.Коновалець,який з Січовими Стрільцями очолив білоцерківський бунт проти Гетьмана і Держави,публічно каявся у своїй участі в бунті та хотів щоб того не сталось. Др.Осип Назарук,автор Білоцерківської відозви проти Гетьмана,став ревним гетьманцем-організатором гетьманських Січей за океаном.

В чому ж сила,в чому принада Гетьманської Ідеї? Що в ній вабить і колишніх "петлюрівців" і новітніх еміґрантів? В чому полягає чар самого поняття-слова ГЕТЬМАН,про якого з таким пієтизмом писав і наш славний Тарас,який молився: "Дай то,Боже милий,в степах України блисне булава" коли то "Оживуть гетьмани в золотім жупані,прокинеться воля, козак заспіва"?

Чого пішли до Гетьманського Руху ті вчорашні колгоспники,московські кріпаки,які,може,і не чули про останню Гетьманську Державу,живучи за "залізною завісою"?

Відвічна традиція українського Духа,кров предків,почуття спільности,почуття території,землі-рушійна сила патріотизму за вченням В. Липинського. Не марксівська клясова боротьба пролетаріату з капіталом,а дотримання законів своєї землі,оборона тієї землі проти інтернаціональних сил фінансового капіталу - рухають масами і викликають їх на героїчні вчинки.

Марксівські теорії-марення виявилися фальшивими,нежиттєздатними. Всі "його пророцтва" про світову революцію,про соціалізм а за ним комунізм - виявилися лише кабінетними,надуманими теоріями. Практика "будовання соціалізму" в Московщині показала,що у висліді проливу моря крови,мілионів смертей,тортур,терору,голоду-збудували нову гострошовіністичну,експлуататорську імперію московського народу. Всякі спроби прояву національних почувань пригновлених Москвою народів дістають назву "буржуазного націоналізму" . Але,ніколи в московській пресі не знайти такого означення для московського націоналізму. Цей націоналізм називають "патріотизмом".

Світ,людство переживає велику кризу,великий соціальний катаклізм, другу Весну Народів. Малі,навіть мало розвинені народи творять власні держави. Колоніальні імперії розпалися. Лишилася одна велика колоніальна імперія-Московська. Але,як не спинити таяння снігу весною,як не спинити зміни зими на весну,так не спинити процесу змін в соціальній структурі людства. Людство відвічно шукає кращих форм державности, кращих,справедливіших форм суспільного життя.

Паростки нового пробиваються вже і в Україні,люди приходять до свідомости що жити,так,як живуть тепер,не можна,що кайдани поневолення треба таки рвати,інакше - смерть. Українські патріоти ідуть на смерть, на заслання,домагаючись самостійности Україні. Про форми тієї самостійности не говориться.

В цій боротьбі в змаганнях українців під московським панування̀м і в стремліннях українців на еміґрації і лежить відповідь на поставлені вище питання.

Жити так,щоб бути вільним у слові,в думці,в творчій праці. Жити, щоб бути власником знарядь виробництва,власним господарем своєї землі, щоб мати змогу проявити свою ініціативу творчу,свої здібности. Жити в суспільстві керованім не професійними політиками,а представниками продуктуючих станів суспільства. Щоб інтереси хлібороба не представляв партієць,якому дорожчі інтереси його партії,ніж інтереси загалу. Жити в суспільстві,на чолі якого стояв би Репрезентант Маєстату,величі нації,який би відповідав за свої вчинки і перед Богом,і перед своїм народом і перед своїми нащадками.

Кожда людина прагне свободи. Свободи від поневолення,свободи від визиску,свободи від страху,від будь яких переслідувань. Для англійця

його дім-його фортеця. Без його запрошення,чи дозволу ніхто не має права зайти до його дому. Поліцай не має права зайти,хіба що матиме спеціальний писаний наказ

Таку фортецю,такий устрій соціальний і передбачає Гетьманська Ідея. Не вибори часових президентів,невідповідальних за свої вчинки по відході. Не виборчі кампанії,що поїдають народні гроші,кампанії,про які німецький "залізний канцлер" Бісмарк писав:"Ніколи не сіється більше брехні,як перед виборами,підчас війни і після полювання." Безглуздям було б твердити,що Гетьманство стремить до повороту старих, віджилих соціальних форм життя,до ресторвації колишнього ладу.Повороту до старого бути не може,бо життя витворює все нові форми суспільного життя. Склад населення України,Його пофесійний склад за останні п"ядесят років дуже змінився-змінилося і економічні форми життя. Все це треба брати до уваги,говорячи про устрій України.

Залишається одне беззастережне твердження. Ми за утворення такого економічного ладу,за якого людина змогла б в інтересах своїх і всього суспільства якнайкраще виявити свої творчі,свої продукуючі здібності. Ми за таку форму суспільности,де не було б страху за наступний день, де не буде терору,а буде спільнота вільних громадян своєї вільної країни. І тільки тоді,як свободу регулюватимуть зобов"язення громадян перед суспільством,тільки тоді,коли громадянин матиме повинності поруч з правами,свобода не перетвориться в анархію.

Останнє п"ятидесятиліття показало,що таких свобід соціалістичне суспільство дати своїм громадянам не спроможне. Всякі форми соціалістичного устрою перетворилися в диктатуру або якоїсь партії,або в диктатуру однієї особи,в суспільства терору,жаху,поневолення,коли всяку живу думку,всяку творчу ініціятиву приглушується,коли людину перетворюють в сліпого виконавця волі тієї диктатури. Ці ж самі риси були властиві і всім фазам соціалістичного устрою УНР,коли партіям і їх інтересам віддавалося більше уваги і більше економічних зусиль,ніж потребам війська,потребам загальних інтересів.

Ми твердо віримо,що боротьба за вільну,незалежну Україну закінчиться відбудовою Української Держави. Український народ,скоштувавши всіх форм державного устрою накинених чужинцями і чужинецькими ідеями,зупиниться на формі устрою,яка відповідатиме його відвічним традиціям, його духовості. Ми віримо,що на мапі Європи буде Гетьманська Русь - Україна.

І для здіснення цього варто жити, варто боротися, варто змагатися. А повстане вільна Русь-Україна тільки тоді, коли український народ, кожний українець ЗАХОЧЕ всім своїм єством мати Русь-Україну вільною державою вільного українського народу.

Л.Р.СУСЛИК.

Л Ю Д И Н А Ч И Х У Д О Б И Н А ?

Питання, на перший погляд ніби то дивне. Чи ж можна рівняти людину з худобиною?. За часів польського панування в Україні для панів українці були "бидлом", для московських бояр простий народ був "смердами", а для сучасних московських можновладців українська людина - худобина. Хоч одверто цього й не говорять, не пишуть, але спритним вживанням мовних викрутів дають це зрозуміти.

Для українця людина народжується на світ, бо ж і Діва Марія народила Ісуса. А для з"явлення на світ тварин у українця є інші окреслення. Для нього зрозуміло, що кобила жеребиться, корова телиться, льоха пороситься, сука щениться, птаство вилуплюється. Ніколи українець не скаже про тварину, що вона народилася. Так само як і для означення смерти він має поняття "померла" людина, "здохла" тварина. Щоправда, у сучасного підсовєтського українця вже й деякі представники людського роду заслужили на порівняння з худобиною, як то у І.Качуровського в "Село", стор.19. "Потомились товариші, бодай ви подохли". А то тільки тому, що зненавидженим московським зайдам та і своїм яничарам бажають тваринної смерти, бо ж на людську смерть-кончину вони не заслужили.

Біда в тому, що таке зрівняння понять народження-теління чи поросіння безкритично передруковується нашою еміґраційною пресою з совєтських повідомлень, не минаючи "ніже тітли, ніже тії коми", в повідомленнях типу: "В колгоспі ім.Леніна льоха народила 17 поросят", "На молочній фармі біля Сум корова народила троє телят". А останьо ця міщанина понять з"явилася, навіть, в наших еміґраційних підручниках для Шкіл Українознавства.

Ми маємо можливість, живучи у вільному світі, плекати свою рідну мову, це цілюще джерело вияву української душі, без жадних обмежень. Часто наші люди, особливо ті, що озброїлись пером, забувають що Св.Апостол Іван починає свою Євангелію словами: "Споконвіку було Слово, а Слово в

Бога було, і Бог було слово". Одже,значення кождого слова не може бути спотворене невідповідним вживанням його. Час уже нам одуматися,досить запозичати чужі слова,а треба плекати нашу мовну скарбницю,шанувати нашу мову,без якої ми-ніщо.

Від редакції: Передруковуємо повністю з гумористичного журналу "Лис-Микита" ч.II.1967 року пострo-актуальну сатиру С.Музички на нашу еміґраційну дійсність.Коментарі вважаємо за зайві.
Підкреслення всі наші.

С.МУЗИЧКА.

Я К З А В Т Р А В І Й Н А.

Я вроджений песиміст. Гляну бувало на сонце і бачу лише хмари. Мабуть не для радости я вродився. Я навіть песиміст,коли думаю про війну... Комусь на саму лише згадку про війну серце живо заб"ється. Хтось легко зітхне і гукне бойово... А я? Тремчу,боюся і душу тривожу.

Так,це справді дуже дивно. Чейже ми чекаємо на війну. Чекаємо вперто завзято,як велить стихія. Це наша стратегія! Стратегія наших власних сил!... Потуги світу зударяються,земля задрижить,а тоді черга на нас. Вскочимо і за нашу справу!... Стратегія проста і тактика неабияка. Треба лише чекати,чекати безупину,а війна таки прийде. І ми чекаємо.

Я теж чекаю. Не був би я патріотом!... Прийде вечір,дивлюся крізь вікно і слухаю і виглядаю. Чи небо не палає,чи земля не дрижить.... Якщо завтра,війна,хто у бій нас поведе? Котре середовище,котрий відлам? Хто накаже,хто нас збудить?... А може заспимо? Щоб окрадених нас збудили...

А серед діячів настрій чудовий! На академіях війну виповідають і ворогові,здається,вже нікуди. Глянте навкруги - атмосфера оптимізму. У нас сила!

Усі готові і всі чекають. Тільки в руках комбатантів наше буття. Час накаже,а стихія поведе! У бої аж до перемоги. А в міжчасі? Суворе поготівлля. Від Малмнки до Маланки!... Кожний у чинній службі і кождий авансує. Щоб боєздатність не відстала і щоб дух до бою був живий!

Усі стоять на стійці і кождий,так як я,крізь вікно і виглядає,чи небо не палає.

А якщо завтра війна?... Як воно буде? В уяві чорній все собі малюю. Здригнеться земля... Війна!... Світ затремтить,а нам камінь із серця. Нарешті... Ну і довго чекали. Тим разом доля усміхнеться,а може й регота-тись буде... Середовища і відлами стануть авангардом. Одне одному не поступить! Усі в похідні групи!

А генерали? Цих нікому не здурити. Зрівноважені,спокійні у радості горітимуть. Мундур з вішака і до стратегічних мап! Це їм не першина. Таке вже їхнє призначення. Від війни до війни... Не на одну війну вже чекали!.. Розгорнуть мапи і нишком у спомини свої заглянуть. Щоб так-тику відсвіжити. Згодом зв"яжуться з полковниками... А ці не в тім"я биті,на вороних і шблями блиснуть! За ними сотники,майори і кожний кахи... кахи... встане штовхнений стихією. А там поручники,хорунжі!.. Хоч кожному армію,дивізію давай.Бойовістю їхні серця накипіли.

Від генерала до хорунжого усе буде змоблізоване. Прийде тоді черга на військо. Тут ми вдаримо стіну головою... Зголосяться магістри,дире-ктори і редактори... Вони мабуть не вспіли до похідних груп. А що вони? Ні до кріса ні до шаблі!... У писарі і звітодавці їх! Ось що.

Де військо наше? Де стрільці? Волатиме кожний від генерала до хору-нжого. А щоб бодай один чура!... Усі,бачите,авансували... Довго чекали і задалеко заавансували. Хтось в розпуці запропонує обнизити ранґи... Але ж даруйте. Годі зробити з маршала хорунжого,а хорунжого чуру! Це був би парадокс. У мирний час авансували,прийшла війна і обрізають штерна!... Ні!

Хто піде на ворога? Це справді кілок в голову генералам. Глянуть у спомини і... Ні,такого вони не пам"ятають.Чогось подібного історія не записала. Чи вскочимо,як думалося літами? Ні. Тоді хоч іди полковникам і штурмуй ворожі позиції. Вони пішли б. Немає сумніву. Але зважте... У кождого на плечах не торністер,а важкі літа!... Хорунжим теж ніяк іти. Давайте їм полки,дивізії,а вони вже покажуть.

Який кінець? Я тремчу,боюся... Буде нам Маланка! І по панахиді... У двох перших війнах ми програли,у третій навіть стрілити не довелося! Не то встоятись,а станути до бою не було сили...

Одинокі діячі в запіллі у похідних групах дадуть про себе чути. Зведуть бій... Між собою. За те,хто від народу,а хто з Божої ласки!...

Усі питатимуть... Хто винен? Низи!... Так низи. Всі одноголосно підтвердять. Вони не дописали,їх нам завжди було брак. А вони,сердеги, теж авансували і політично і за військовим звичаєм...

Ось що тривожить мою душу.
Якщо завтра війна.

Ф.ГОНЧАРУК.

Ч О М У Т И С Т А В Г Е Т Ь М А Н Ц Е М ?

/ З спогадів./

По закінченні Другої Світової війни багато з нас,українських неповоротців покинули збомблену,сумну Німеччину і переїхали до королівської Англії,яка запропонувала нам працю і притулок. Ця країна стала багатьом з нас новою,прибраною батьківщиною. До віку дякуватиму цим людям,цій країні,які дали і мені змогу людського життя.

По документальному оформленню в Престон,я попав до групи людей,які їхали на фармерську працю до Шкотії. Більше двох сот людей різних національностей,які складали нашу групу,приміщено було в колишньому таборі військовополонених в Таркентон,біля Ланарк. В таборі ми довго відпочивали аж до жнив.

За кілька тижнів по нас,приїхала ще одна група в сто п"ядесять людей і всі українці. Почалися знайомства,розпитування і виявелося,що в таборі найбільшу групу становлять українці. Хтось піддав думку відокремитися в осібну українську групу в окремих бараках. Шеф дав свою згоду,і так повстала окрема таборова українська "ресбубліка" і,звичайно,з двома партіями,бандерівською і мельниківською. Вже були і суперечки повстали за те,як чіпляти прапора-жовтим,чи блакитним догори. Бандерівці жадали прапора догори блакитним,а мельниківці-жовтим догори. Перемогли бандерівці,бо їх було більше.

Наддніпрянців було всього чоловіка тридцять і всі понад сороківку, люди статечні. А галичани і волиняки-все молодь,енергійні,жваві.Небагато часу минуло,а вже українські бараки різко відрізнялися своєю охайністю від інших бараків. Сприяв тому і вільний час,бо праці ми ще не мали,хіба тимчасову для двацяти-тридцяти людей. Та не дуже ми і рвалися до тієї праці,бо ж годували нас добре,а ще й платню діставали по два фунти і сімнадцять шілінгів тижнево.

Опинившися в тій "республіці" я все прислухався до розмов моїх земляків в надії знайти порядну людину,з якою я міг би поділитися своїми думками. Більшість наших людей,наддніпрянців,яких легко було пізнати з вигляду,були люди в собі замкнені,неговіркі,уникали розмов,то й годі було пізнати,хто з якої области. Ризиковано було й розпитувати,щоб не вважали за совєтського шпигуна. Дивувало мене,що з такої кількости людей,не можу знайти собі однодумця,хоч ніхто і не знав,що я гетьманець. Та сталося так що я себе мимоволі виявив. До табору приїхав з Лондону якийсь чоловік з різного рода "образами",т.то портретами,малюнками,то що,до продажу. У нього я купив портрет Гетьмана Павла,вставив у рамку і почепив над своїм ліжком,як портрет особи,яку дуже шанував. Дехто думав,що почепив ось так,аби щось висіло над ліжком,а були й такі,що догадалися про мої переконання.

Полковник Дітель з Реґенсбургу допоміг мені листовно пов"язатися з гетьманцями,які мешкали в Лондоні,які прислали мені гетьманської літератури,а за пару років мені пощастило зустітися і з Гетьманичем Данилом ,чому я був дуже радий.

У моєму бараці мешкало п"ятеро наддніпрянців,з яких один належав до УРДП,а четверо були ніби то,безпартійні. Хоч наші ліжка були поруч, проте оті четверо не цікавилися,що я читав,бо весь вільний час проводили за картами,або просто відпочивали. Ближче зійшовся я з земляком з сусіднього бараку,Павлом Шарлаєнком. З усього було видно порядну, статечну людину. Вже немолодий,бо мав тоді п"ядесять п"ять років, не крився з тим,чому втік від большевиків,як йому жилося на рідній Полтавщині за царату. Зійшлися ми так близько,що навіть перейшли на "ти".

Одного разу,по довгих балачках,він несподівано запитав мене:"Чому ти став гетьманцем,а не республіканцем?". Такого запитання я не сподівався,то й відповів тільки: "Я то знаю чому я гетьманець! А от що тебе довело до республіканства,коли ти сам оповідаєш,як тобі у батька добре було жити за старих часів?".

До розмови стали прислухатися присутні і оточили нас,цікаво чекаючи висліду нашої розмови.

Шарлаєнко підвівся та й каже:
"Я тому,голубе,не гетьманець,бо гетьманці то-пани. Я бачив Данила Скоропадського в Німеччині. Видно мудру людину,але все ж-пан,і панів хотів би відновити в Україні. А цього вже не буде!".

Присутні стали підтакувати,а один зауважив,що на те,мовляв,генерал Скоропадський і німців привів в Україну,щоб поміщиків відновити, то вони його і гетьманом настановили. Шарлаєнко його підтримав,мовляв, правду каже.

Становище моє було пагане. Їх вісім,а я один. Усі чекають,що я на те скажу.

Звертаючись уже не до Шарлаєнка,а до всіх,і кажу:
"Панове! Я ж не поміщик і не пан,і не був ним ніколи, і батько мій ним не був,бо мав усього чотирі десятини землі. А тому я за Гетьманщину, бо в ній наша славна історія,наші національні традиції. Чи ж думаєте Шевченко зпроста молив Бога,щоб повернулася свята Гетьманщина? Гетьманщина-то Україна,а республіка взято з чужого смітника. Неправда,що німців привів в Україну генерал Скоропадський-їх запросила Центральна Рада на певних умовах,щоб допомогли вигнати большевиків з України. Цим молодим людям я не дивуюся-бо ж вони в неправді і незнанні нашого минулого виховані,але ти-до Шарлаєнка - мене здивував. Ти мусів би знати правду,бо ж пам"ятаєш ті часи. Та ж генерала Скоропадського проголошено Гетьманом на з"їзді Хліборобів,на якому було сім тисяч делегатів з усіх кінців України. Така кількість панів не могла з"їхатись до Києва в ті часи".

Всі зніяковіли і замовкли,а дехто зауважив,що я неправду кажу.Нема ради,довелося витягти свіжо видану "Історію України" проф.Д.Дорошенка, яку я один в таборі й мав. Нею я і змусив людей замовкнути.

В міжчасі до нашого гурту підійшов якийсь мельниківець і повів розмову про Симона Петлюру,про його геройство,нашого "українського Наполеона". На те я показав йому лише Варшавський договір того"Наполеона" з поляками,яким він віддав полякам усю Галичину і половину Волині,так він,піймавши облизня,потихеньку й відійшов.

З боку від Шарлаєнка лежав собі на ліжку вже літній,сивий чоловік. Лежав мовчки,не обзивався та все прислухався до нашої розмови. Але коли пішла мова за Петлюру,то він,не витримав,підвівся та й каже:
"Я є історія жива всього того,тих подій. Я бачив Гетьмана,бо був в українській офіцерській школі. Бачив я і того шайтана Петлюру двічи, був я і в Червоній армії в дивізії мого земляка Щорса. Був в кавалерії в корпусі Гая,з ним був інтернований в Німеччині,відтіля повернувся через Ленінград додому. Три роки просидів в окопах за "царя-батюшку".

Я вам,хлопці,історія,і то жива! Але мені дивно,що пан Шарлаєнко,який теж був у царській армії,був унтер-офіцером,а ніби не знає хто запросив німців в Україну. А що генерал Скоропадський організував Перший Український корпус,який Центральна Рада розігнала саме тоді,коли він був потрібний,він теж,мабуть,не знає? А що під Крутами лягло триста наших студентів,то чую,що знаєте. Сам би себе запитав,чому під Крути пішло триста хлопців,а не тридцять тисяч? Е,хлопці,політикуєте!

Коли Гетьмана проголошували,то в моєму селі люди від радости плакали. Бо то історія наша по двохсот роках до нас повернулася. Було з чого радіти. А хто того Петлюру на отамана вибирав? Сам себе вибрав!.. "Отаман сухопутних і морських сил?". А чи мав він у тому яке поняття, коли він навіть рядовим солдатом ніколи не був?! Правда,був балакучим, язика довгого мав,та й тільки. Гетьманський уряд його з під арешту звільнив на чесне слово,що не виступатиме проти Держави,а він що зробив? Поспішив відразу до Білої Церкви,щоб бунт очолити,отаманом стати... Люди з ним повелися,як з порядним чоловіком,а він що? Скільки вистріляли своїх кращих людей! Треба б вам пане Шарлаєнко,те пам"ятати,щоб знати,чому ми тут опинилися. Був би Гетьман,то ми б тут не були!... Засвоїли собі в голови обман,тільки й чути: Панів,панів хотів Скоропадський встановити!.. "А кожний з нас не проч би паном стати. От ми приїхали до панської держави,то хіба тут таке,як там,під комуною? Там,де панів нема? Але,чоловіче,що може бути гіршим,як те,що наші українські соціалісти домовилися з московськими комуністами проти своєї української держави? Гіршого злочину проти свого народу бути не може! Ви,пане Шарлаєнко,напевно знаєте,що і Денікін,і Врангель,і Колчак боролися проти комуністів за допомогою Антанти: Франції,Англії і Америки. А наші недоуки самі себе побороли за допомогою комуністів. Де був розум? І за ту руїну якийсь партійний недотепа неграмотний розхвалює Петлюру,як героя!?...

А хіба в тій "Історії" не написано,як то справді було? Там написано те,що було добре,а зле де поділося? Я був рік в Українській армії, то бачив,що творилося. Треба було великого чуда,щоб Україна повстала, як держава.

Щоб ви,пане Шарлаєнко,в тому переконалися,прочитайте лише "Україна в огні і бурі революції", що написав І.Мазепа. Того з вас,пане вистарчить!...

Я дуже був радий несподіваній підтримці незнаного мені чоловіка.

Шарлаєнко все те вислухав та й каже сусідові: "От де він сховався! А я собі думав,що то,може, якийсь собі бідний староста,який нічого не знає. Вибрали люди,бо іншого не було,та й мусів у світ-за-очі тікати. Признаюся вам пане Прокопенко,що там,у Ділінґу,мене в блуд заведено. Як там того Петлюру до небес підносили,то я й думав,що то правда,аж воно не так".

Щоб ще більше сказати Шарлаєнкові,щоб допомогти йому знайти правду, то я дав йому ще прочитати маленьку,але сильну брошуру "До Українських хліборобів" видану у Львові 1920 року. От,прочитай,подумай,розваж і зрозумій чому я гетьманець,а не республіканець. Зрозумій,що тільки своє,рідне, традиційне може нас об"єднати,зробити з нас державний народ.

І.ХАЛЯВА.

К О Л И С К О В А С И Н О В І.

Спи, синочку, спи
В ліжечку м"якім.
Спи, коханий, сни,-
Виростеш яким.

Доленьку вгорі
Блимає зоря.
Усміхнеться в сні
Молодість твоя.

Спи, синочку, спи...
Нічка у дворі.
Спи, коханий, сни
Про літа свої,-
Про роки гучні
І геройський чин.
Спи, маленький, в сні
Набирайся сил.

Спи, синочку, спи,
Не дивись в вікно.
Спи, коханий, сни,
Упивайся сном.

Упивайся сном,
Тільки не барись,
Щоб, як вивчиш зло,
Вічно не томився.

Спи, синочку, спи,
Рученьки згорни.
Спи, коханий, сни,-
Зроблять що вони:

Чи вестимуть птиць
В переможний бій,
Чи в рубанні криць
Вславляться тобі.

Спи, синочку, спи,
Віченьки закрий.
Спи, коханий, спи,-
Виростиш який:
Чи пронесеш стяг
З мріями батьків,
Станувши на шлях
Гордих месників.

Спи, синочку, спи,-
Тато й мама тут.
Спи, коханий, сни
Про Христову путь,

Про своє життя
І тернистий шлях...
Спи, мале дитя,
Мріє ти моя...

м.ДІТРОЙТ - АМЕРИКА.

"УТРАЧЕНИЙ ГРІШ НЕ Є ЖОДНОЮ ВТРАТОЮ; ВТРАЧЕНА ЧЕСТЬ Є ВЕЛИКОЮ ВТРАТОЮ; ВТРАЧЕНА ВІДВАГА Є ВТРАТОЮ ВСЬОГО, Є ВТРАТОЮ, ЯКУ НЕ МОЖНА ПОВЕРНУТИ".

РАВЛЬ ПЛЮ.

І Н Ф О Р М А Ц І Й Н Е В И Я С Н Е Н Н Я

В СПРАВІ ВІДНОШЕННЯ ГЕТЬМАНСЬКОГО РУХУ ДО СКВУ, ПЛАНОВАНОЇ УІІІ-ОЇ СЕСІЇ УНРАДИ І ДЕМІСІЇ УПРАВИ ГЕТЬМАНСЬКОГО РУХУ.

1.

У зв"язку з мотивованим становищем Пленуму Ради Гетьманського Руху до СКВУ, а особливо, у зв"язку з виступом на Конґресі представника ЇЇ Високости пана проф.М.Гадзінського, серед противників Гетьманського Руху і Прихованих Ревізіоністів появилися навмисне мусовані чутки, - а в необ"єктивних органах української преси-зловмисні повідомлення про заіснування внутрі Гетьманського Руху організаційного розколу.

В розпаленій фантазії одних цей розкол заіснував з часу ПІДГОТОВКИ І ПЕРЕВЕДЕННЯ СКВУ, а в уяві інших-він триває вже від двох років.

Президія Ради Гетьманського Руху вважає за свій обов"язок виступити з коротким виясненням.

Постанова Вищих дієвих органів з Крайовими Організаціями СГД Канади і Великобританії від 3-го листопада 1967 року про неучасть Гетьманського Руху з приналежними до нього організаціями в сесіях СКВУ і виступ-привіт для СКВУ представника ЇЇ Високости Гетьманівни Єлисавети, - в суті своїй не знаходяться в жадній колізії і є логічно доцільним поступованням, як Її Високости, так і Гетьманського Руху в цілому, як з аспекту Ідеологічних Засад Руху, так і з аспекту політичної тактики.

Противники Гетьманського Руху не можуть, чи не хотять, розуміти основного МОНАРХІЧНОГО ПРИНЦИПУ СПАДКОВОСТИ ВЛАДИ, ЩО СТАНОВИТЬ СЕРЦЕВИНУ ІДЕОЛОГІЧНОЇ ДОКТРИНИ ГЕТЬМАНЦІВ, ЗГІДНО З ЯКИМ ГЕТЬМАНІВНА ЄЛИСАВЕТА Є ВЕРХОВНИМ КЕРМАНИЧЕМ ГЕТЬМАНСЬКОГО РУХУ З ТИТУЛУ, ЩО, ЯК СТАРША НИНІ ДОНЬКА СУВЕРЕНА УКРАЇНИ-ГЕТЬМАНА ПАВЛА, Є ЗАКОННИМ НАСЛІДНИКОМ І РЕПРЕЗЕНТАНТОМ ДИНАСТИЧНОГО РОДУ СКОРОПАДСЬКИХ, а також одночасно одиноким Персоніфікатором Маєстату Нації і Держави Матері нашої Руси-України.

Ці привілеї, прислуговуючі лише Гетьманівні Єлисаветі, і становлять

актракційну силу та окреслюють вагу Гетьманівни,як Національної Постаті всеукраїнського маштабу. Цих привілеїв не можна-за наукою В. Липинського - ні придбати ані спритом,а ні щастям,ані за гроші,ані силою. Тому цей привілей нікому не вільно і підмінити.

Саме ці привілеї і складаються на обов"язок Гетьманівни в усіх заплянованих,бодай номінально всеукраїнських,імпрезах бути присутньою як не особисто,то через свого-за існуючим звичаєм і інших народів-Представника. Тим більше,що у випадку СКВУ Гетьманівна Єлисавета дістала особисте запрошення взяти участь у сесіях СКВУ,як Гість.

І тому для Гетьманівни так багато важив момент всеукраїнського характеру СКВУ,що виправдував би присутність Її Високости на СКВУ і що був спеціяльно підкреслений у відповіді Її Високости на запрошення президента КУК д-ра о.В.Кушніра.

Звертаємо увагу,що Її Високість мала звеличити СКВУ своєю присутністю не як делегат СКВУ-відповідальний за висліди Конґресу,лише як Високий Гість. Прийнявши цю пропозицію,Її Високість,з причини захворювання,визначила своїм Особистим Представником,в якості ГОСТЯ на Конґрес,пан проф.М.Гадзінського,якому й доручила в імені Власному скласти привіт Конґресові.

Її Високість вчинила те,що вважала за свій національно-моральний обов"язок,з чого цілий Гетьманський Рух є задоволений і гордий.

За приписами Підготовчого Комітету для скликання СКВУ,Гетьманські Крайові Організації-складові частини Гетьманського Руху-мали бути репрезентовані на Конґресі,як його делегати,і,як такі,мали нести відповідальність за всі рішення,настанови і завдання СКВУ.

Тому,з цих причин,вони неминуче мали підійти до питання участи в Конґресі з аспекту ділової доцільности і фактичної відповідальности за завдання і цілі Конґресу,рівно ж,зваживши і цілі Гетьманського Руху,який має свою власну національно-політичну віру,свою відмінну ідеологію і окрему методологію розбудови Національної Держави.

Щоб хоч в основному узгіднити ідейно-політичні диференції,Крайові Організації СГД Канади і УГОА Америки,за повною підтримкою Вищих Органів Руху і Пленума Ради,виробили мінімум поправок і змін до проекту програмових матеріялів СКВУ,визначили згадане мінімум за обов"язкову умову участи гетьманців у Конґресі.

В результаті відмовлення аранжерів СКВУ від первісного свого рішення, за яким було плановано виступ на Конґресі Її Високости Гетьманівни Єлисавети як династичного Репрезентанта Гетьманської Держави 1918 року -творцем якої був Гетьман Павло, та в наслідок відкинення поправок і змін, внесених гетьманцями до проекту програмових матеріялів, як рівно ж з причини остаточного рішення організаторів СКВУ - НЕ МІНЯТИ дату скликання СКВУ, приурочену до 50-річчя III Універсалу Центральної Ради - Гетьманський Рух не знайшов за можливе і доцільне взяти участь у сесіях СКВУ, мимо свого засадничо позитивного ставлення до ідеї Світового Національного Конґресу, і, фактично участи не взяв.

Маємо подібну і точну аналогію відносин зі СКВУ, зі становищем Греко-Православної Церкви в Канаді, Зверхник Якої вислав свого представника привітати Конґрес мимо того факту, що та Церква своїх делегатів на СКВУ не посилала. Представник Зверхника згаданої Церкви виступив також з промовою, але не в ролі делегата, а Гостя.

Одже, Гетьманський Рух вчинив те, що вважав, з огляду на свою ідеологію і фактично існуючий стан речей, за найдоцільніше.

Виконуючи свій обов"язок, Гетьманський Рух не дався упокорити себе загоністими аранжерами СКВУ і не став під чужі йому ідейні прапори; натомісць піддавши глибокій і ґрунтовній критиці хибні постуляти, прийняті Підготовчим Комітетом, які аранжери СКВУ вважають своїми власними / в справі національної революції 1917 р. в Україні; про відновлення Української Державности 1917 р./, Гетьманський Рух, згідно з тисячелітньою державною традицією, таких не прийняв ні до системи своєї ідеології, ні до політичної тактики.

Таким чином, і Її Високість Гетьманівна, і Гетьманський Рух в цілому, не надщербавши власного престижу, діяли гідно і логічно, згідно ідеологічних засад Гетьманського Руху, а з погляду політичної тактики-доцільно і правильно.

Не з вини Президії Ради Гетьманського Руху аранжери СКВУ на своє уподобання і в своїх егоїстичних цілях потрактували виступ Представника Її Високости, ще перед Конґресом, за виступ в імени лідера Гетьманського Руху, і цю трактовку приховані ревізіоністи перевели, фактично, в життя, намагаючись всенаціональний престиж Гетьманівни підмінити лідерством політичної організації.

Ці поступування лежать виключно на совісті аранжерів Конґресу, бо то була їх домена, де своя ріка - владика, що хочу, те й роблю, а наші,

деякі гетьманці,зловившися на гачок,обмотаний павутинням народоправства,включилися повністю в укаківську музику СКВУ,ідучи "в ногу" не з Гетьманським Рухом. Факт цей хоч і прикрий для Гетьманського Руху, але він є порядку внутрішньо-організаційного і як такий,за думкою Президії Ради,буде полагоджений внутрі і засобами Руху.

Ті,що не потрапляють "в ногу" бувають скрізь. Є такі,що "після вчорашнього дощу виростають".

В усякому разі вважаємо,що Верховний Керманич - Її Високість Гетьманівна Єлисавета і Рада Гетьманського Руху не дозволять щоб дезоріентація і ажіотаж продовжували існувати надалі в Гетьманському Русі.

II.

Президія Ради Гетьманського Руху одержує від гетьманців з різних місць листи з проханням вияснити справу заповідженого УІІІ Сесії УНРади в Торонто з участю,ніби то,в тій Сесії і гетьманців.

Президія Ради Гетьманського Руху має за свій обов"язок повідомити і ширші кола українських громадян,що заповіджене скликання УІІІ Сесії УНРади з можливою участю в ній і гетьманців,як то було оголошено в замітці "Др.Кость Паньківський-Заступник Голови В.О.УНРади" /Свобода" Ч.1. 3-го січня 1968/, Президія Ради трактує як провакативну суґестію, зроблену з метою викликати в Гетьманському Русі фермент,спрямований на розбиття і розкол його.

Президія Ради,яка статутово очолює найвищий ідеологічно-політичний орган Гетьманського Руху-Раду,підпорятковану у вироблені ідеологічних і політичних напрямних для всього Руху безпосередньо Верховному Керманичеві,жодних переговорів в такій справі ні з ким не вела,ніякому своєму підрядному органу не доручала вести в минулому і не збирається їх вести в майбутньому з тієї причини,що такі переговори і така участь розминалися б з ідеологічними засадами Гетьманського Руху.

Водночас Президія Ради Гетьманського Руху повідомляє,що подібних переговорів в імени Гетьманського Руху,та ще в сучасних особливих обставинах,ніякий орган чи клітина Гетьманського Руху,без ухвали Ради Гетьманського Руху,затвердженої Верховним Керманичем,вести не можуть і,що всякі можливі сепаратні неправні переговори жодних юридичних наслідків для Гетьманського Руху не викличуть,Гетьманський Рух ні в чому не зобов"яжуть,а ініціатори таких переговорів заризикують себе поза організаційні рямці Гетьманського Руху.

III.

У зв"язку з недоцільним винесенням на сторінки преси справи демісії Управи Гетьманського Руху, Президія Ради Гетьманського Руху дає наступне офіційне вияснення:

опинившись у скандальній меншості /бо лише вп"ятьох/, Управа Гетьманського Руху на IУ Сесії Пленуму Гетьманського Руху в дні третього вересня 1967 року подалася інкорпоре до демісії, заявивши, що складає з себе повноваження з тим днем /3. вересня 1967р./ Себто, не бажаючи додержуватися прийнятого правопорядку, Управа не хотіла очікувати прийняття резиґнації Верховним Керманичем, і ще тоді /3. вересня 1967/ утворила порожнечу в системі управління Рухом.

Пленум Ради Гетьманського Руху зложену заяву про негайну демісію прийняв до відома і цілу справу демісії Управи передав на розв"язання Верховному Керманичеві.

Таким чином, до рішення Верховного Керманича Управа завісили себе в своїх правах, і відновити її в правах може лише її Зверхник.

Такі поступування сприяють, очевидно, анархії відносин в Гетьманському Русі.

Президія Ради Гетьманського Руху, з волі Верховного Керманича, стоятиме і далі на сторожі правопорядку, а порушники його будуть поклика-ні до дисциплінованого і законного поступування:

За Президію Ради Гетьманського Руху:

А. К М Е Т А
Голова Президії Ради
Гетьманського Руху.

А. М. О. С К А Л Е Н К О
Т.в.о. Секретаря Президії
Ради Гетьманського Руху.

29-го лютого р. Б. 1968.
Нью Йорк.

"ЯКЩО НАВІТЬ ПЕРЕСІЧНА ЛЮДИНА НАПРУЖИТЬ УСІ СВОЇ ЗДІБНОСТІ Й УСІ СВОЇ ЗАСОБИ СПРЯМУЄ ДО ОДНІЄЇ МЕТИ, ЯКЩО ПРАЦЮЄ ВИТРИВАЛО І БЕЗУПИНУ, - ВОНА МУСИТЬ ДІЙТИ ДО СВОЄЇ МЕТИ".

Маршал ФОШ.

Х. Рудківський.

" СВОБОДА І ДЕМОКРАТІЯ."

Події півстолітньої давности чорною примарою встають перед очима день у день. Пригадуються ті страшні своєю жорстокістю, своєю безглуздістю часи,коли людина забула Бога, коли розперезалися усі чорні сторони людської вдачі, коли анархія, бандитська сваволя гуляли просторами України,в крові і пожежах творилася комуністична "свобода і демократія".

Колись мирними селами і мого рідного Поділля перекочувалися озброєні ватаги,,сіючи смерть, зненависть, підіймаючи брата на брата, сина на батька. Страшна коса смерти косила буйні жнива.

Було мені тоді всього яких п"ятнадцять-шіснадцять років, і мало ще я розбирався у всіх тих подіях,але, коли батько мій боявся революції, то і я не міг думвти інакше. Багато моїх односельчан все очікували якоїсь "свободи",та я не мав поняття про якісь політичні партії чи їх кличі та ідеї.Батько був неписьменний,то й газет не читав, про події на фронті знали ми з чуток,чули, що російська армія перемагає австріяків та німців, хоч у нашому селі вже окопи копали. Тому й чуткам не дуже вірили. Найбільше чуток можна було почути біля кооперативи, де охочі щось почути збиралися та слухали оповідань салдатів,які приходили додому поранені на відпочинок..Багато ті салдати оповідали про дійсний стан на фронті, про те, що салдати не хочуть воювати, про якихось більшевиків і демократів. Багато з них мали причеплені до грудей червоні стяжки. Про таких і казали люди, як про большевиків,які борються за свободу

Упадок царату пройшов якось мимохід. Не стало царя,то люди зраділи, мовляв, тепер "свобода", кожний може робити, що хоче. А війна тривала, все збільшувалося число сиріт і вдів, все більше зникало людей з села.

Почали сіятися чутки, що "Тимчасове правительство" все з великих панів, що війні кінця не видно,що вже з"явилися якісь "українські"частини, що в Києві є вже якась "Центральна Рада"українська. А що то за рада і чого вона хоче-ніхто в селі не знав,як і не знала більшість, що вони українці. Не знав того і мій батько, не знав і я. Мені в голові усе перевернулося. Безліч чуток, безліч новин, події розбуджували мою цікавість,почував себе мов перед якоюсь бурею.

Однієї неділі біля кооперативи люди загомоніли, що священик з Муро-

ваних Куриловець о. Володимир Компанський з курилівськими вчителем і вчителькою їздят селами і намовляють людей бити панів. Другої неділі говорили вже,що ота трійця робила у курилівського пана Тихача обшук і знайшла вогнепальну зброю.

О. Володимир був молодий, років під тридцять п"ять,ставний,здоровий чоловік. Син благочинного, з вищою духовною освітою, великий гуляка, все оповідав людям про Ґ.Распутіна та його походеньки, хоч і сам був не кращий,бо не раз і не два довелося мені цілувати його в руку, коли ранком гнав корови на пашу, а він повертався з вечорниць.

Він усе говорив людям,що досить,мовляв "ходити у лакованих черевиках, досить панства, мусить запанувати демократія." Видно було, що він їздив і на фронт та провадив між салдатами своє діло, бо не був у церкві тижнями. Десь у серпні пішла поголоска, що о. Компанського вбито.

Повертався він з своїми однодумцями,вчителем і вчителькою, з Кам"нця Подільського і в Ковтунському лісі їх обстріляли якісь невідомі салдати. Вчителі лишилися живими, а о. Компанського прошила куля. Майже півдоби він боровся з смертю в Ново- Ушицькій лікарні. Багато селян його відвідували,він прощався з ними,а сам молився, та говорив з Святого Письма. Хоч і священик і добрий промовець, хоч і мав вплив на простих людей,для них і для України він нічого доброго не зробив, про неї і не говорив.

Коли він помер від рани,його ховали,як священика і революціонера-демократа. Велика процесія людей відпровадили його на кладовище-цвинтар церковний..А 1934 року комуністи зруйнували в Курилівцях церкву та заразом зрівняли з землею і могилу о. Компанського і інших там похованих.

Довго про нього ходили чутки,як про людину розпусну, що покинув свою попадю-лік ряшу та пішов на гулі. А гуляти мав за що. Хоч і закликав людей бити панів, сам був не менчим паном, бо батько його благочинний, залишив йому в банку сорок тисяч карбованців.

А побратими Компанського роздували революційну пожежу по селах. На початку жовтня вже пограбовано було Курилівську цукроварню Тихача і всі його маєтки. А ті революційні книжки,які роздавав Компанський селянам,якраз придалися большевикам для розпалювання бунту.

Десь на прикінці вересня приїхав до мого села такий собі Маковійчук, революціонер. Староста скликав сходку і той Маковійчук, про якого люди казали,що він Калюский волосний писар, почав оповідати про комунізм,

про соціял-демократію, про "свободу". Чи не вперше від нього люди й почули про "власть советів" не лише без панів,а й без попів і без Бога. Казав, що большевики несуть народові велику свободу. Як вода і повітря людям безплатні,так буде і безплатна земля.А в додаток до всього " усі люди будуть рівними".

Мало кому та промова сподобалася, бо ж він говорив проти Бога. Лиш тоді я зрозумів, що большевики-безбожники, лиш тоді вперше почув прелюдне заперечення Бога.

Коли та погань поїхала з села, то поважні люди між собою говорили, що "комуністи і большевики-то один дідько".Як з під землі повилазили і свої, доморослі большевики, між якими були і деякі мої родичі,почали заявляти,що вони послідовники Компанського, що вони " за народ".

З Руминського фронту мостом через Дністер ішли і їхали різні військові,колись такі дисципліновані,а тепер розпаношені, безладні частини. В кожному селі було їх повно. Чимало затрималося і в моєму селі. Війна їм надокучила,кожному хотілося якнайшвидче додому"ділити землю"та панів бити. А були й такі,що не дуже з привітного мирного села й поспішали, бо того "дому" ніби не мали. Оця"розложена" салдатня і несла на собі до мирних подільських сел большевицьку заразу. Коли прийшла вістка, що в Петрограді владу захопили большевики,і настала " власть советів",то " свобода" з"явилася в кожному селі-за пару тижнів усі поміщицькі маєтки були розграбовані,зруйновані. Можна було бачити в селянських клунях великі панські дзеркала/ бо ж до селянської хати не входили/, по стодолах стояли піано та валялися купами дорогоцінні книжки. Були й такй, що дістали гарні панські коні та на них стані не мали.

Почали рубати ліси та возити до своїх дворів запаси дерева. Рубав хто хотів, де хотів, як хотів і скілько хотів. Свобода!

Навіть дерев"яного моста через Дністер розібрали, а вздовж шосейної дороги не лишилося і найменчого містка, навіть палі повитягали. І годі було щось сказати,бо ...Свобода!

З салдатів,що попристававали по селах, більшисть були москалі. А з них добрі самогонщики! Понавозили з пограбованих цукроварень цукру та меляcу-радости повні села! Женуть самогон,п"ють...Свобода! Свободу розуміли,як право робити що захочеш. Та ще в кожному селі були такі,які тільки й горланили про "демократію".Один з таких в моєму селі ніяк не виходить з моєї пам"яти.

Гарний, поважний хазяїн був Ілько Бушлак.Не буа багатий, але й не з бідних.Мав лише одну доньку і приняв у прийми до неї гарного зятя. Не довелося довго пожити щасливим родинним життям. Прийшла війна, і забрали зятя до війська. Залишився Ілько з хворою дочкою та трома внуками. Стало тяжко жити,бо жінка йому померла, коли дочці було щойно десять років. Викохав дочку,тягнувся з останього, був " і швець, і кравець, і на дуду грець"- був дочці і за тата і за маму. І от лишився на старість з хворою та онуками. То, радіючи, все казав:"Видав Соньку заміж,дочекався зятя,щойно тоді почав жити",і от...зажив!?

Прийшла революція,і Ілько,хоч і неграмотний,став гарячим прихильником"свободи", про " свободу"у нього тільки й мови. А як вип"є самогонки,то на язиці у нього тільки та "свобода". Маючи пару добрих коней, привіз з Куриловець десять мішків цукру та великий лантух цукру змішаного з сміттям/на самогонку/. Є за що і є що пити!

Першого тижня Пилипівки несподівано приїхав з фронту зять. Приїхав парою добрих коней та й не порожнім возом,бо щось там було брезентом накрито,як "воєнна здобич".

Ілько вибіг з хати та тільки руками сплеснув:"Василю! Дитина моя! Бог послав нам свободу і демократію! Вибігла жінка, діти, радіють, сміються і плачуть з радости. А Ілько своєї:"Свобода! Свобода! І Василь дома!"

Приїхав додому Василь,як помішиків уже було пограбовано. Лишилося возити додому дерево з лісу. Отож двома фурами і почали возити додому дуби. Привезли й кілька фур дошок з мосту. До Різдва понавозили додому всякої всячини, що у дворі й повернутись ніде.

Різдво й м"ясниці Ілько кожної неділі в гостях.А гостювати було де, бо родичів чи не пів села. І все п"є за "свободу, за Леніна і Троцького".Де-хто з того сміявся, а були й такі,що помагали оту "свободу " вище підносити. Веселі то були для Ілька з Василем м"ясниці!

На початку Великого посту "демократія" притихла. Коли ж вона "відпочивала", приїхали з уєзду якісь панки та почали гуртувати селян-господарів до "Союзу собственників". Спробував Ілько на тих зборах говорити за "свободу", та пояснили йому приїжджі,що якраз "Союз собственників"за свободу,але не таку,щоб у когось забирати щось дурно, мовляв, "твоє-моє,але моє- не твоє". Насилу Ілько розшолопав,що не про таку свободу говорили большевики.

За тиждень чи що прийшла чутка, що собственники в Києві проголосили Гетьманом Павла Скоропадського.

На ту чутку місцеві большевики, як бджоли у вулику загуділи. На другий день Великодня Ілько з однодумцями пішов по тих "собственниках". Була їм Паска! Ілько вів перед!"Бийте, хлопці, собственииків!Вони вбили Компанського."-казав він. Майже два тижні і мій батько десь ховався через ту "собственність", труснув той "демократ" і мене за петельки,домагаючись щоб видав батька. Але недовго довелося тим "демократам"буянити, бо Гетьман почав наводити порядок,і "революціонери"опустили вуха.

Пішло спокійне життя аж до грудня, коли пішла чутка, що Гетьмана не стало, бо бунтарі підняли проти держави повстання.

Знову ожила"свобода". Як мурашня кинулися люди знову на ліси,а" революціонери"-бити та грабувати багатих хуторян. Тільки й чути,що когось пограбували,а то й убили.З"явилися, мов гриби пд дощі,цілі банди,майже кожний повіт мав свого отамана,а то й кількох. Знову пішли веселі м"ясниці для Ілька і його однодумців.Появилися і більшовицькі загони. Анархія така,що тяжко описати.

Як прийшла весна і господарі пішли в поле сіяти,то почули, що наближаються большевики, про яких було стільки суперечок навіть між рідними братами.. Ілько пішов їх зустрічати аж за десять верст,а як прийшли вони до села, то крутився перед ними,мов песперед господарем, аби чим догодити. Та була толише кінна розвідка большевиків,а головні сили були ще десь за сорок верст. По селах на захід від мого села,стояла наша українська кіннота,яка навідувалася і до мого села,то й большевики погостювали з пару годин та й подалися геть. Ілько не міг собі місця знайти,нудило його, що ті"народники"не маршують на захід, а лиш навідуються,щоб у нього попоїсти й випити.

Здається на другу неділю після Великодня, перед заходом сонця увійшла до села українська кіннота. Не було її багато, може сотня вершників. Якраз грали музики і молодь танцювала у гурті.Мішли між молодь і кіннотчики, пішли і до танцю. А що були свої, говорили по-нашому, то й люди приняли їх привітно. На ранок кіннота залишила село,але зробила добре враження на людей.

За тиждень, у неділю староста скликав сходку всіх чоловіків.Пішов і я послухати. Разом з старостом на сходку прийшло і кількох військових. у австрійських мундурах,але з українськими відзнаками. Було ясно, що

то галичани. До громади заговорив старший з військових,високий,поставний,років під шістдесять старшина. Почав говорити про долю України,яку треба боронити від московської комуни. Говорив так чуло, переконливо та й мудро, що такої мови в селі ще ніхто не чув. Після промови,витяг з військової торбинки якійсь папір і прочитав наказа українського уряду пропро мобілізацію до війська усіх чоловіків від двадцяти до сорока років. Врізалися в мою пам"ять слова наказу:"хто ухилиться від мобілізації-буде розстріляний.Але і без тієї погрози, старшина переконав своєю промовою моїх односельчан так, що не було жодного дезертира-всі пішли. Пішов і Ільків зять Василь битися проти большевиків, хоч Ілько й шипів, мов вуж у намулі.

На початку осени прийшла чутка, що большевики та денікінці розбили українську армію, а вслід за тим поприходили і мої односельчани додому і так до Різдва майже усі були вдома. Прийшов і Ільків Василь.

Ілько ходив такий зраділий,мов мішок золота знайшов.Як же,"свобода перемагає! Знов став крутитись з однодумцями та виглядати большевиків. І весною 1920 року ті "народники"вже наближалися, хоч і не дійшли до мого села,бо в сусідських селах стояли частини польського генерала Галера. Ількові все не терпілося привітати большевиків, то ж місцеві большевики використали його нетерплячку і зробили з нього шпигуна. Почав Ілько вчащати до Могильова на ярмарок,ганяючи туди телички та коровки, а за пазухою папері про стан польського війська. Ніхто і не догадувався, щоб Ілько такими справами займався, та поляки натрапили на слід, і одного дня опинився Ілько в польській комендатурі. Не допомогло йому , що він, мовляв,лише ярмарковий чоловік, що водив лише худобу на ярмарки, і що він непісьменний, і що його обманули, доручивши передати якісь папері. За його непісьменність в перенесенні большевицьких паперів всипали йому в те місце звідкіля ноги ростуть п"ятнадцать гарячих та протяжних шомполів так, що з ним сталося, мов з малою дитиною. Проте обмили його, дали чисту білизну,поклали на воза, на мнякеньке та й одвезли додому, здавши Василеві під розписку,що приняв живим. А староста ще й печаткою завірив росписку. Лікаря близько не було, то порадили те місце, де шомполи "прикладалися", конопляною олією мастити,а баба Мокрина яєчком переляк "викачувала", бо ніби то і на воску,який вона йому вилила,вийшли ті самі погані поляки,які його так вибили. Щось вона і в сінях під каглою мошорила, в кварті ножем воду мішала,викидала вуглики,

на ту воду хухала, приказуючи:"я тебе визиваю,я тебе вимовляю, геть від Гілька рожденого, хрищеного все зле на буйне море",а тоді давала ту воду Ількові пити. Перестало скоро Ілька трясти,лиш скаржився, що дуже боліло побите місце та все кляв тих, що на шпигування його підмовили.

На четвертий день по тому прийшли до села большевики. Їх комісар прийшов до Ілька,похвалив за роботу та пожалів побитого.Кривиться з болю Ілько,пишається своєю славою,але й кривиться,що большевики лиш заглядають до села, а не стануть настало. Комісар потішає, що петлюрівцям і полякам вороття нема, що війна вже наприкінці,що за "свободу "червоноармійці і життя віддають, а тут лиш яких п"ятнадцать шомполів,коли могли й розстріляти. Так Ілька потішав.

З чуток було видно,що большевики перейшли Збруч і йдуть на Варшаву та Львів, чути було, що і на Берлін збираються. Все було чути похвальбу "Дайош Варшаву без бою, дайош Берлін!"

Видужав Ілько. Чи то баба Мокрина таки допомогла своїми вугликами, чи з радощів,що "наша взяла"пішов у неділю до церкви,став на самім переді,виставив ногу, на людей скоса поглядає.Взяв жмут свічок і всіх святих ними обдарував. Стоячи спереду,користався і з того що ззаду все інші свічки передавали йому, а колись то через "багачиків"ішло. Скоса все поглядає на тих "багачиків"та підсміхається."Уоч я й "дістав" та все ж "наша взяла"! По службі Божій-до кривого Панаса на самогонку,а там приятелі, однодумці та компанія.Знову чарки за"свободу і демократію за Леніна і Троцького,за власть народню!

Під осінь Ілько самовільно захопив у трьох "руках" по півдесятини ц церковної і панської землі.Годі було йому й перечити, бо скажи йому с слово,то він зараз же й нагадає про свої "революційні заслуги", про п"ятнадцать шомполів, та ще до того і зятя такого має, що може кулаком пів села вибити. Посіяв на тій захопленій землі озимину та й рахує, скільки то кіп збере. Захопив, проте побоюється, прислухається, що на фронті робиться,щоб бува большевики його знову у блуд не ввели. Дістав десь великі портрети Леніна і Троцького,показує людям та хвалиться ними так,ніби то вони його землею наділили. Не знав того, що большевикам пригода сталася, що поляки їх від Варшави відрізали,а українці натискають зліва на Тернопіль та Кам"янець- Подільський. Почув те Ілько та й чухає лисину, боїться, що так вихвалявся тими портретами. Не довго й

чекали,аж у селі повно тих червоних.Втікають так,що нема часу й лапті перемотати. Хто бачив те військо, міг думати, що вже й по большевиках. Та не так сталось,як сподівались.

За кілька днів уже стала українська влада,а з нею нова мобілізація. Ніби з охотою пішли люди до війська та все намагалися попасти до кінноти генерала Фролова,про якого ходили чутки, що він своєю кінною всюди большевиків перемагає.

Але замирення поляків з большевиками ввесь той запал прибило. Скоро й усі наші"Фроловці"додому повернулися, а вслід за ними знову большевики. Ілько знову підняв вуха,але був обережний до самого 19?? року, коли на весні вже було видно,що війна таки скінчилася. От відтоді і почалося!

Жилося Ількові при НЕПі непогано, а як прийшла коликтивізація, то Ілька першого попросили до колгоспу. Та де там! Мені і так добре!За що я кров проливав!? Не схотів і зять. Хотіли- не хотіли:заїхала до них кілька разів бригада по "ліквідації куркулів" та й обрізала нашим"свободникам"крила. Пробував Ілько виправдуватися тим, що дістав шомполів не за колгосп,а за "свободу"-прирівняли його до підкурхульників і повели на нього наступ,як на "клясового ворога."
Таки зломили Ілька! Пішов до колгоспу, пішов і Василь,бо почули,що вже були на списку "туристів" до Сибіру.

Прийшов страшний ,незабутьний голодний Тридцять Третій рік.Василь помер з голоду,а пухлий ,півживий Ілько садив колгоспні картоплі та ходив за сівалкою, ледве ноги волочуче. Ще й радів,коли до такої роботи призначали,бо все ввечері витрушував з одежі то жменю ячменю, то вівса, а то і кілька картоплин,що пощастило вкрасти при роботі. Та сталося,що бригадир спіймав одного з робітників з краденою картоплею. Змушений був бідолаха віддати картоплю,що Ілька,родича бригадирового,і не переслідують,хоч і той бере картоплю. Помацав бригадир кешені у Ілька і теж виявив картоплю. Не довго думаючи та Ілька в зуби.Виплюнув Ілько вибиті зуби,заплакав та й...похилив додому побитий і голодний.

Та на тому не скінчилося. Правління колгоспу вирішило у науку іншим виключити Ілька з колгоспу,як злодія народного майна.

Вмістили Ілька на "Чорну дошку",виключення затвердили колгоспні збори, онуки,що вчилися в школі та були вже й комсамольцями, від діда відмовилися, бо їм і в комсамолі і в школі докоряли таким дідом.

Прийшлося Ількові хоч з мосту та в воду! А жити ж треба. Пішов,впросився до сусідського жидівського колгоспу ім. Леніна і проробив там три роки. Коли знесилів, довелося покинути і той колгосп та пішов бондарям обручі лішинові постачати. Не довго й носив, бо міймав його лісник Коломієць та так вибив, що ледве живий приволікся Ілько додому.

Ішов Ілько з ліса та заклинав:"Оце тобі,Ільку,і свобода і демократія! Отак по-комуністичному рівняють! Колись було даси лісникові на чарку,то накладеш грабків, аби коні витягли з панського лісу,а тепер... А тепер, коли власть народня,то племінник за три картоплі зуби вибив, а сватів Дмитро за кілька лозин калікою зробив. Ото свобода!"

Відлежав Ілько тижнів з шість за ті обручі, а потім узявся вибивати в лісі зтрухляві пеньки та продавати жидам на паливо. Наб"є було мішок пеньків та й носить від дверий до дверий,аби хто з жидів дав за них хоч кусок хліба. Несе Ілько в місто пеньки,а люди жартують,що то він у мішку жидам "свободу "носить.

Зустрів він дорогою свого однолітка, колишнього собственика і гетьманця Івана Арсенієвого.

- Що , Гильку, мішком уже жидам свободу і демократію розносиш? Добре тобі живеться за "народної", добре! Доборовся до самого краю!

Здохниш, негіднику,як собака під тином. Що заслужив, те й маєш! Ти ж боровся за таку владу-от і маєш!

Ілько мовчав,мов води в рот набрав.Прийшло каяття,та нема вороття! Уникав відтоді того Івана десятою вулицею. Пригадалися мені і інші,кого він з своїми однодумцями били залізними палицями.Деякі з них померли з голоду,кого розстріляли,кого на Сибір вивезли, а були й такі, що нишком притулилися в колгоспі.

Все село гомоніло зтиха про долю того Ілька. Страшний він став на виду, сорочка на ньому з грубого селянського мішка, заялозена, забруджена. На голові пошарпана, облізла шапчина,старенька полатана свитина, мотузком підперезана, невмиваний,зарослий-правдиве сільське страховище. Жінки та діти боялися іти до лісу на гриби, щоб не зустрітися з Ільком. Пастушки оповідали,що бачили його в лісі-все щось бурмоче, походжаючи з сокирчиною та стукаючи по пеньках.

Одного дня усі загомоніли,що Ілько на "керничках"повісся на дубі, що ніби то хтось його вже й бачив висячого, і ворони над ним каркають. Минув день, два, аж Ілько живий,все ще блукає. Незабаром знову вигадка

за вигадкою. То Ілько втопився у Дністрі, то знайшли було його мертвим у глибокім ярку. І все то вигадки. А прийшла по Ількові смерть 1937р. Помер він під ворітьми свого ж таки двору, помер над мішком пеньків, яких вже не мав сили донести покупцям. Помер під ворітьми до своєї власної хати,своїми руками побудованої,до якої його ж онуки не пускали вже його, зав"язували ворота перед ним. Все просить було Соньку,свою дочку, щоб пустила хоч на призьбу, а та на дітей звертає, а ті його буками від воріт відганяють.

Сяде було під сусідським плотом. на подвір"я,колись своє, жадібно поглядає та головою крутить.От дожився,от "свободи" дочекався!

Лежав мертвий під плотом, та такий чужий,такий змінений,що й пізнати не можна. Зовсім не той Ілько,що колись так пишно виїздив з двору своїми кіньми.Не той Ілько,що так гаряче кричав за "свободу і демократію".

Ледви упросила Сонька голову колгоспу,щоб таки мертвого поховати. І поховали його на вигоні так,що й собаки могли вигребти. Ні хреста,ні нагробника якого,як тварину. А чи це ж не кара Божа?

Пригадалася оця бувальшина списана з життя саме тепер, коли з віддалі півсотні років оглядаєш пройдене життя, порівнюєш минуле з теперішнім та й ставиш сам собі питання: чи народ наш блекоти був об"ївся, чи такий уже забитий був, що прогайнував такі можливості,дав себе обплутатати московськими брехунами і проміняв усе своє рідне,своє власне на "десятинку",щоб жити, мучитись, боліти і далі на "нашій не своїй землі".

ВІД РЕДАКЦІЇ

В тижневім часописі "Канадійськи Фармер", що виходить в Канаді надрукована дуже цікава стаття п.А. Загарійчука під назвою " Історія невдач. Критичні зауваги до праці д-ра Матвія Стахова", яка щойно не так давно появилася під назвою- "Україна в добі Директорії".

Стаття надрукована у 8 числах "К. Ф"в цьому 1968 році й закінчена в березні місяці.

Редакція найшла потрібним -деякі частити цієї ствті передрукувати, щоб з цих частин шановний Читач міг винести відповідне заключення, де саме і в чім саме є та правда, про яку повинен би знати кожний українець,якому справа Української Держави лежить на серці.

А.ЗАГАРІЙЧУК.

І С Т О Р І Я Н Е В Д А Ч .

- Коли б Директорія була підняла повстаня проти чужого уряду і його по повалила, а на його місце зорганізувала свій уряд, то це було б велике діло й велике минуле, прощо всі українці повинні знати й бути гордими. Але коли Директорія підняла повстаня проти власного українського уряду і його повалила, а після того власного уряду не зорганізувала і край віддала назад попередним окупантам, а сама розійшлася по чужих краях, то нема чим хвалитися. Це не велике минули України, А велика трагедія, без якої можна було цілком спокійно обійтися.

Тут треба навести ще раз друге речення з першого параґрафу, першого тому цієї праці, де шан. автор каже таке: "Якщо не було б цього бунту, то Українська Держава була б під режимом гетьмана Павла Скоропадського до тепер, твердят його політичні прихильники." Так говорятьі всіпізнійші "монархісти та їх всякі консервативні прихильники". Так, це свята правда. Коли б було більше монархістів і іхконсервативних прихильників по стороні гетьмана, то ми нині мали б свою державу і жили б у своїому краю, як інші люди і будували б свою державу на своїй землі; і не було б тепер переслідувань, арештів, заслань, розстрілів, русіфікації і т. д.

Тепер писати про ті трагічні часи й називати їх успіхами та великою революцією і великим ділом -шкода часу і паперу.

Для виховання народу треба мати героїв, які мають за собою позитивні, великі заслуги. Одиноким героєм з тих часів ,-це гетьман Скоропадський, бо він був на чолі Української Держави, яку повстанці завалили й тепер самі хочуть бути героями. І наша трагедія в тому, що ми скорше віримо голосним революціонерам, як дійсним працівникам. Мисвяткуємо українську революцію і її творців, а для гетьмана не маємо навіть доброго слова. Навіть його прихильники з різних причин ховаються за псевдоніми так, як колись прихильники Мазепи. Тепер ми з Мазепи горді, а Скоропадського ненавидимо, хоч вони оба займали ту саму позицію і оба повмирали в чужих краях. Різниця хіба в тому, що Мазепу вигнали з України москалі, а Скоропадського українці.

Через 209 років москалі виклинали Мазепу /1709-1918/, як найбільшого ворога московської імперії, а мазепинців переслідувано й карано, як зрадників так, що українці боялися признатись до прихильників Мазепи. Подібна історія повторяється і в наших часах відносно другого гетьмана-Скоропадського. Різниця лише в тому, що кампанію тепер ведуть самі ура-

їнці. Провідники повстаня проти Скоропадського окричали гетьмана зрадником,а себе звеличали героями. І тут наша трагедія.Меньша трагедія в тому,що ми програли,а більша в тому,що деякі українці вперто продовжують свій блуд і хвалят та величають повстанців-революціонерів,які виграли революцію, а програли державу і осуджують будівничого Української Держави - Гетьмана.

ПРАЦЯ ГЕТЬМАНСЬКОГО УРЯДУ

Д-р М. Стахів у своїй праці не згадує позитивних сторін гетьманського уряду,лише згадує негативні сторони. А це несправідливо,бо за час свого урядування /сім і пів місяця/,правдоподібно,гетьман зробив і щось доброго та корисного для українського народа. І це варто знати. П. С. Волинець, в календарі "Українського Голосу" на 1965 рік,стор. 97, пише таке:

"Отож за влади гетьмана перетворено київський університет на український державний університет. Відкрито український університет в Кам"янці Подільському та Історико-філософічний факультет в Полтаві. В старих російських університетах у Києві, Харкові,Одесі,в новому університеті в Катеринославі/сьогодні Дніпропетровськ/,В Київській Духовній Академії і Історичнім -філологічнім Інституті в Ніжині, створено катедри української історії,мови,історії української літератури.

Засновано теж Національну Ґалерію,Національний Музей,Український Державний Архів, Національну Капелу.Була відкрита Українська Академі Наук, за створення якої дбало Українське Наукове Товариство в Києві ще за часів Центральної Ради.

Протягом одного літа 1918 року організовано нових, або українізовано старих понад 150 гімназій. Створені були стипендії для здібніших українських учнів. Виданий був закон про утвореня Центральної Бібліотеки Української Держави,засновані були Український Державний Театр, та державна Драматична Школа в Києві. Рада міністрів асіґнувала міністерству освіти поважні суми на видання українських підручників для шкіл. Взагалі ж у 1918 році випущено небувалу до того часу в Україні кількість книжок і періодичних видань.Таку інтенсивну працю на культурно-освітнім відтинку України завдячувала передовсім своїм діячам віддани цій справі,але культурному розвиткові сприяв теж і гетьманський уряд"

Крім цього, гетьман зукраїнізував армію і чорноморську флоту,прилучив до України Крим і інші заселені українцями землі, обіцяв дати галицьким

українцям мілітарну поміч проти Польші і т. д./Цьому перешкодило повстання I4 листопада I9I8 року/. Якщо хтось каже,що гетьман Скоропадський не був український паріот і будівничий держави, то хай докаже котрий уряд того часу зробив більше.

НАУКА З ПОМИЛОК

Дехто скаже,що нам треба писати про наші минулі помилки та невдачі, бо це історія, і ми з тих історичних помилок повинні вчитися і більше не повторяти їх. Так,це правда. Історія,це наука жмття, і ми повинні знати добрі і злі сторони того життя; добрі, позитивні діла ми повинні наслідувати й повторяти їх, а злі і негативні діла, помилки та невдачі, повинні забути і навіть не згадувати їх. Знайдуться між нами одиниці, які будуть твердити, що ми мусимо знати злі сторони нашої історії, бо інакше не будемо знати чого нам вистерігатися й тому вони пишуть цілі томи про наші помилки. Якраз так справа мається з описом наших невдач в добі Директорії. Це історія не наших успіхів, а історія нашої катастрофи і невдач. Скінчивши читати цю історію,чоловік не відчує морального вдоволення,а противно відчує загальне розчарування. Це його не збудує, а зруйнує. А цього ніхто не хоче.

Коли б др.Стахів, пишучи свою працю , був об"єктивний і осудив винних за невдачі,то це була б історія,яку варта знати. Він,однак,цього не зробив. Він на кожному кроці оправдує членів Директорії за зорганізування повстання і ставить їх за приклад до наслідування, а голову української держави Гетьмана називає узурпатором, зрадником і ворогом українського народу. З такою наукою ми далеко не заїдемо.

МАЗЕПА І СКОРОПАДСЬКИЙ

Наша трагедія в тому,що ми з невдач нічого не вчимося. Про програну війну гетьмана Мазепи вI709 році ми маємо цілі стоси літератури, і помимо того, ми АБСОЛЮТНО НІЧОГО не навчилися з його помилки, чи помилок. Ми Мазепу тепер зробили великим, а за його життя, люди не пішли за ним, бо кажемо,"народ його не розумів"і через те він програв.

Те саме повторилося і в I9I8 -209 рік пізнійше,коли був другий гетьман- Скоропадський. І ми ту саму помилку повторили другий раз. І знов та сама вимівка,лише більш жорстока, бо ми не то що гетьмана не піддержали, а повстали проти нього-його ми вигнали, а пізніше і ми самі зістали вигнані.Отже з ннаших історичних помилок ми нічого не навчилися й виглядає,що нічого й ненавчимося. Не було б шкоди,коли б ми про них

і нічого не знали. За 150 років від тепер , ми "пробудимося"і великим Гетьманом проголосимо Павла Скоропадського. Це наша традиційна сла-- бість,людей погибших, мерців- ми шануємо, а живих проганяємо.

Нам треба більше писати про речі позитивні, про успіх,про побіду, бо це людей будує; а про невдачі краще забути, бо ми вже й так маємо їх забагато".

Варті уваги ще деякі витяги з попередних чисель, що й подаємо.

А.ЗАГАРІЙЧУК. МЕРТВІ ГЕРОЇ.

"Дальше д-р Стахів, описуючи Свято Соборности в Києві, 22 січня 1919 року подає знимку з походу на Софійську Площу- "Похорон героїв з бою під Мотовилівкою"-і додає,що цей похорон дуже багато причинився до успіху походу. Хто ж були ці момерші герої? Це були упавші вояки в битві проти війська Гетьмана, що мала місце 18 листопада 1918 року, коло села Мотовилівка. Це була одинока битва між військами гетьмана і повстанцями. Вовстанці виграли і для того Директорія,для маніфестації і погрози для противників,зарядила великий публічний похорон і тим стягнула більше людей на Софійську Площу. Мовляв, нехай мерці говорять,яке велике діло ми доконали...Так, правда, діло велике: Гетьманщина впала, тай вас задавила. Є чим хвалитися. Невже ж це нам кредит,що ми знані з великих похоронів і більш нічого?

ОТАМАНЩИНА

Автор у другому томі своєї праці довше застановляється над отаманщиною та її причинами. Він каже,що це було нездорове явище,яке почалося " в періоді від визволення Києва до відкритя Конгресу Трудового Народу України",яке остаточно причинилося до упадку Директорії УНРеспубліки. Число Отаманів було поважне: Махно, Зелений,Григоріїв, Козир-Зірка і багато інших, і вони були зорганізували аж чотире "республіки",якими були: Республіка Дерманська, Пашківська,Пригоринська і Летичівська. Всі незалежні, і всі воювали між собою і ширили загальний хаос.Крім того , були ще незалежні волості,які також нікого не слухали.

Основним коренем отаманщини д-р Стахів уважає "революцію,в якій цілком повалено й знищено попередню державновладну машину, а ще не збудовано нової". Свята правда. Це якраз перша з причин. Доки був гетьман,то всі відчували,що в державі є голова і порядок, то був спокій. А коли гетьмана повалено, тоді всі подалися в отамани".